

MARIOLA MOSTOWSKA

DIALEKTOLOGICZNA KONFERENCJA NAUKOWA W NISZU (SERBIA) Z UDZIAŁEM LUBELSKICH NAUKOWCÓW

W dniach 12–13.04.2013 r. w Niszu odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa *Путеви и домети дијалекатске лексикографије* (*Drogi i zasięg leksykografii dialektologicznej*) zorganizowanej przez Departament Języka Serbskiego Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Niszskiego oraz Instytut Języka Serbskiego Serbskiej Akademii Nauk i Sztuk. W konferencji wzięło udział ponad 40 dialektologów, leksykografów, etnografów i językoznawców z Serbii, Macedonii, Bułgarii, Polski i Rumunii.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonał Dziekan Wydziału Filozoficznego prof. dr Goran Maksimović. W imieniu Serbskiej Akademii Nauk uczestników powitał prof. dr Sreto Tanasić – Dyrektor Instytutu Języka Serbskiego. Posiedzenie plenarne prowadziła prof. dr Jordana Marković – Przewodnicząca komitetu organizacyjnego konferencji. Referat plenarny *Шта очекујем(о) од дијалекатског речника?* (*Czego oczekuje(my) od słownika dialektologicznego?*) przedstawił prof. dr Slobodan Remetić, który w swoim wystąpieniu podkreślił pilną potrzebę powstania kompleksowego słownika dialektologicznego gwar przyreńsko-timoczkich. W tezach referatu *Дијалекатска реч – као темељ историјског памћења* (*Dialekty – jako postawa pamięci historycznej*) Dragoljub Petrović przeanalizował rozmieszczenie geograficzne niektórych leksemów z punktu widzenia ich znaczenia dla zrozumienia przeszłości ich nosicieli w kontekście ogólnosłowiańskim, poprzez bałkański do wewnątrzserbskiego.

Po uroczystym otwarciu konferencji obrady toczyły się w dwóch sekcjach. Referenci przedstawiali główne założenia badanych tematów w krótkich 10-minutowych wystąpieniach, po których uczestnicy mieli możliwość zadawania pytań i wzięcia udziału w dyskusji. Pierwszej sekcji przewodniczyli Sreto Tanasić i Marina Janjić. Wystąpienia rozpoczął Sreto Tanasić (Belgrad) referatem *Дијалекатска лексика у часопису „Наш језик”* (*Leksyka dialektalna w czasopiśmie „Nasz Język”*), w którym podkreślona została rola zarówno starej, jak i nowej serii czasopisma, dla popularyzacji wyników badań prowadzonych nad poszczególnymi wyrazami, grupami wyrazów, i wyrażeniami z poszczególnych dialektów oraz funkcjami stylistycznymi dialektyzmów.

Następnie Žarko Bošnjaković (Nowy Sad) w wystąpieniu *Лексиколошки приступ идиолекту* (*Leksykologiczne podejście do idiolektu*) podjął próbę wskazania powodów powstania, miejsca w systemie leksykalnych stosunków paradygmatycznych, okresu występowania oraz znaczenia dla etymologii niektórych „specyficznych” leksemów gwarowych.

Referat Gordany Dragin (Nowy Sad) *Лексика говора Новог Сада у (дијалекатским) речницима српског језика (Leksyka gwary Nowego Sadu w (dialektycznych) słownikach języka serbskiego)* dotyczył głównie częstotliwości występowania leksyki z gwary Nowego Sadu w słownikach literackiego języka serbskiego i w *Słowniku gwar serbskich Wojwodiny*.

Aneliya Vasileva Petkova (Wielkie Tarnowo) w tezach referatu *Диалектна лексика и топоними (Leksyka dialektalna i toponimy)* wskazała na leksykę dialektalną w dwukomponentowych, przymiotnikowo-rzeczownikowych, nazwach toponimicznych obwodu pleweńskiego.

W tezach wystąpienia Vladislav Marinov (Wielkie Tarnowo) *Хибридни глаголи във влашкия диалект в гр. Брегово (Вудинско) (Czasowniki hybrydowe w dialekcie wołoskim miasta Bregowo (obwód Widyński)* poruszył problem występowania czasowników-hybryd, utworzonych od słowiańskich (bułgarskich) tematów i rumuńskiego sufiksu oraz ich funkcji w bilingwistycznym dialekcie wołoskim.

Marina Janjić (Nisz) w wystąpieniu *Дијалекатска лексика у „Врањским” новинама (Leksyka dialektalna w gazecie „Wrańskiej”)* dokonała analizy korpus leksyki dialektu prizreńsko-timoczkiego aktualnie używany w języku oficjalnym, wyekscerpowany z lokalnej gazety drukowanej *Wrańska*.

Jovanka Radić (Belgrad) w referacie *„Ражковица” као „Ражкова ливада” (дијалекатска условљеност топонимастичког модела) („Rajkovića” jako „Rajkova ląka” (uwarunkowania dialektalne modelu toponimicznego)* omówiła uwarunkowania dialektalne występowania formacji toponimicznych typu *Rajkovića* w dwóch różnych obwodach serbskich – południowym Podrinii i Pomorawiu.

Referat Goluba Jašovića (Kosowska Mitrowica) *Дијалекатска лексика у стихозбирци „Страори” Ратка Поповића (Leksyka dialektalna w zbiorze wierszy „Straori” Ratko Popovicia)* poświęcony był analizie leksyki dialektalnej w twórczości poety Ratko Popovicia, pochodzącej z rodzimej gwary prizreńsko-południowomorawskiej okolic Prisztiny.

Mirjana Petrović-Savić (Belgrad) postawiła sobie za cel w swoim wystąpieniu *Називу биљака у топонимију Рађевине (творбено-семантички аспект) (Nazwy roślin w toponimii Rađeviny (w aspekcie formalnym i semantycznym)* wyizolowanie i identyfikację terminów geograficznych, utworzonych od fitonimów oraz toponimów, w budowie których znajdują się nazwy roślin, a także opisanie modeli słowotwórczych toponimów tego typu.

Aleksandra Lončar Raičević (Nisz) w referacie *Силазни акценти на унутрашњим слоговима у речи (дијалекат – стандард) (Akcenty opadające na sylabach śródgłosowych wyrazów (dialekt – standard)* podjęła próbę określenia korelacji między parametrami wyrazu, takimi jak ilość sylab, długość akcentu opadającego i jego pozycji w wyrazie, a ustaleniem modelu akcentowego (z przeniesionym lub nieprzeniesionym akcentem) w wyrazach pochodzenia obcego, używanych w codziennych kontaktach w gwarach regionu užickiego.

Po przerwie obrady kontynuowano pod przewodnictwem Ljiljany Nedeljkov i Tatjany Trajković. Ljubisav Ćirić (Nisz) w wystąpieniu *Обим диференцијације и мера егземплификације у дијалекатским речницима (Zakres dyferencjacji i zasięg egzemplifikacji w słownikach gwarowych)* zmierzył się z pytaniem o niezbędną ilość przykładów, które potwierdzają zaobserwowany poziom dyferencjacji w gwarze Łużnic, której słownik dialektologiczny właśnie powstaje.

Ljiljana Nedeljkov (Nowy Sad) poruszyła w referacie *Модел за израду регионалног речника традиционалне културе (Wzór tworzenia regionalnego słownika kultury tradycyjnej)*

problem właściwości strukturalnych i semantycznych, jakimi powinien cechować się słownik dialektologiczny, aby w sposób precyzyjny i wszechstronny odzwierciedlał konceptualizację świata w tradycyjnej kulturze danego regionu.

Rada Stijović (Belgrad) w referacie *Дијалекатски речници и граматика* (*Słowniki dialektologiczne i gramatyka*) podjęła się próby odpowiedzi na pytanie: jakie informacje gramatyczne – oprócz semantycznych i akcentowych, morfologicznych i składniowych – powinien zawierać słownik dialektologiczny.

W wystąpieniu Jordany Marković (Nisz) *Дијалекатски речници као слика свога аутора* (*Słowniki dialektologiczne jako obraz swojego autora*) poruszony został temat wpływu autora na kształt słownika. Na podstawie analizy słowników dialektologicznych referentka stwierdziła, że słowniki, począwszy od strony formalnej, czyli szaty graficznej, okładki i objętości, poprzez wybór słownictwa, do sposobu, w jaki leksyka została opracowana, dostarczają nam istotnej informacji na temat swoich autorów.

Nikola Ramić (Kragujewac) wskazał w referacie *Полисемија и семантичка диференцирања у диалектима* (*Polisemia i dyferencjacje semantyczne w dialektach*) na niektóre przyczyny, z powodu których charakterystyki idiomatyczne dialektu ze sfery leksykonu jest trudniej zdefiniować niż takie właściwości z innych sfer systemu językowego.

Dragana Radovanović (Belgrad) w wystąpieniu *Комплементарност речника и литерарних прича о речима* (*Komplementarność słownika i literackich opowiadań o wyrazach*) podkreśliła różnice między słownikami języka literackiego i słownikami dialektologicznymi oraz słownikami-powieściami i opowiadaniem o wyrazach.

W swoim referacie *Израда јединственог речника призренско-тимочке дијалекатске зоне* (*Tworzenie jednolitego słownika obszaru dialektów prizreńsko-timoczkich*) Marina Jurišić (Belgrad) podkreśliła konieczność powstania kompleksowego słownika prizreńsko-timoczkiego obszaru dialektalnego i korzyści z tego płynące, wobec faktu opublikowania do tej pory szeregu słowników dialektologicznych, poświęconych tej gwarze.

Mirjana Ilić (Nisz) podjęła się w wystąpieniu *Развој лексикографских поступака у дијалекатским речницима ПТ зоне* (*Rozwój procesów leksykograficznych w słownikach dialektologicznych obszaru PT*) analizy procesów leksykograficznych w słownikach dialektologicznych obszaru prizreńsko-timoczkiego, któremu poświęcona jest największa ilość opracowań leksykograficznych, wydanych w różnych okresach i redakcjach.

Brankica Marković (Belgrad) przedstawiała w referacie *Преглед досадашњих истраживања дијалекатске лексике у Војводини* (*Przegląd dotychczasowych badań z zakresu leksyki dialektalnej w Wojwodinie*) zarys badań leksyki dialektalnej Wojwodiny i wymieniła obszerną bibliografię z tej dziedziny.

Sekcji drugiej w pierwszej części obrad przewodniczyli Marjan Marković i Mirjana Ilić, którzy poprosili wszystkich prelegentów o uczczenie minutą ciszy pamięci Milety Bukumirić, która zmarła na krótko przed konferencją.

Wystąpienia rozpoczął Mato Pižurica (Nowy Sad) referatem *Од ентузијазма до етимолошких покушаја* (*Od entuzjazmu do prób etymologicznych*), w którym zwrócił uwagę na problem autorów, którzy na podstawie badań kilku wyrazów dialektalnych chcą pokazać swoją wiedzę z zakresu semantyki wyrazów, a często nie mają ku temu podstaw.

Marjan Marković (Skopje) w referacie *Етимолошка анализа на називите за 'молив' и 'хартија' во словенските дијалекти (според материјалот от Онимословенскиот лингвистички атлас)* (*Analiza etymologiczna nazw „ołówek” i „papier” w dialektach słowiańskich (na podstawie materiału z Ogólnosłowiańskiego Atlasu Lingwistycznego)*) przeprowadził analizę wyrazów *ołówek* i *papier* w oparciu o rezultaty badań dialektów słowiańskich, zebranych z 850 punktów całego obszaru Słowiańszczyzny.

W swoim wystąpieniu *Словенски и несловенски лексички елементи и македонскиот дијалектен ареал (лексичко-семантичка сфера на покуќнински предмети и посатки)* (*Słowiańskie i niesłowiańskie elementy leksykalne i macedoński zasób dialektalny (leksykalno-semantyczne pole przedmiotów codziennego użytku i naczyń)*) Svetlana Davkova-Gieorgieva (Skopje) rozparzyła bogactwo form wariantywnych w zakresie leksyki dialektalnej, obejmującej przedmioty codziennego użytku i naczynia, wynikające z różnych adaptacji wyrazów zapożyczonych, jak i obecność synonimicznych par leksykalnych, będących w większości pochodzenia słowiańskiego, w przeciwieństwie do ograniczonej leksyki pochodzenia niesłowiańskiego.

Feliks Czyżewski (Lublin) w referacie *Wybrane problemy leksyki pogranicza polsko-ukraińskiego* wskazał na konieczność badania leksyki pogranicza na szerokim ogólnosłowiańskim tle i w kontekście kulturowym, gdyż granice etniczne i dialektalne przebiegają na ogół inaczej niż granice administracyjne i polityczne.

Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska (Lublin) w swoim wystąpieniu *Rekonstrukcja obrazu świata i człowieka w lubelskim słowniku etnolingwistycznym* uzasadniła podejście onomazjologiczne i ideograficzne, zastosowane w przygotowywanym *Słowniku stereotypów i symboli ludowych*, który stanowi rekonstrukcję tradycyjnego obrazu świata i człowieka, utrwalonego w języku, folklorze, obrzędach.

Dijana Crnjak (Banja Luka) w referacie *Ријечи страног поријекла у пастирској лексици околине Лакташа* (*Wyrazy pochodzenia obcego w leksyce pasterskiej okolic Laktaša*) poddała analizie zapożyczenia w leksyce pasterskiej, które są rezultatem bezpośrednich i aktywnych kontaktów międzyjęzykowych, głównie z językiem tureckim i greckim, a za ich pośrednictwem również z arabskim i perskim.

Tatjana Trajković (Nisz) wystąpiła z referatem *Ономастичка грађа у дијалекатским речницима југоисточне Србије* (*Materiał onomastyczny w słownikach dialektologicznych południowo-wschodniej Serbii*), w którym dokonała przeglądu występowania toponimów, antroponimów, chrematonimów w różnych słownikach dialektologicznych z obszaru południowo-wschodniej Serbii.

Ana Savić Grujić (Nisz) w wystąpieniu *Негативна номинација човека мотивисана говором* (*Negatywna nominacja człowieka motywowana gwarami*) przeanalizowała w aspekcie semantyczno-słowotwórczym leksykę dialektów prizreńsko-timoczkich, służącą negatywnej nominacji osób płci męskiej.

Na konferencji został również przedstawiony referat zmarłej Milety Bukumirić (Kosowska Mitrowica) *Лексикографија косовско-ресавских говора на подручју Косова и Метохије* (*Leksykografia gwar kosowsko-resawskich na terenie Kosowa i Metochii*), w którym został porównany materiał leksykalny z terenów Kosowa i Metochii, zawarty w starszych i nowszych wydaniach leksykograficznych tego obszaru.

Tanja Milosavljević (Nisz) w wystąpieniu *Поступци лексикографисања варијетета у новијим дијалекатским речницима* (*Sposoby notowania wariantowości w powszechnych słownikach dialektologicznych*) wskazała na sposoby rozwiązywania problemów, związanych z występowaniem fonetycznych, morfologicznych i semantycznych wariantów oraz związków syntagmatycznych w najnowszych serbskich słownikach dialektologicznych.

Drugą część obrad, której przewodniczyli Mihaj Radan i Jelena Stošić rozpoczął Gocе Cvetanovski (Skopje) referatem *Околу работата на Речникот на северното македонско наречје (PCMН)* (*Wokół prac nad Słownikiem północnego dialektu macedońskiego*), w którym przedstawił stopień zaawansowania prac nad słownikiem północnych gwar macedońskich: wratniczko-tetowskich, skopsko-crnogorskich, kumanowskich, kriwoplaneczkich, kratowskich i swetnikolskich.

Następnie Mariola Mostowska (Lublin) i Valentina Bondzholova (Wielkie Tarnowo) w swoim wspólnym wystąpieniu *Диалектни думи в Българско-полския речник на разговорната лексика* (*Wyrazy dialektyczne w Bułgarsko-polskim słowniku leksyki potocznej*) scharakteryzowały i sklasyfikowały wyrazy pochodzenia dialektalnego, które jako jeden z elementów mowy potocznej zostały ujęte w *Bułgarsko-polskim słowniku potocyzmów*, oraz wskazały na specyficzne trudności w procesie ich przekładu.

Katica Trajkota (Skopje) w referacie *Лексиката на Станиславовиот пролог во Речникот на црковнословенскиот јазик од македонска редакција* (*Leksyka Stanisławowego prologu w Słowniku języka staro-cerkiewno-słowiańskiego redakcji macedońskiej*) poddała analizie semantycznej i frekwencyjnej leksemy, związane przede wszystkim z chrześcijaństwem i życiem religijnym, wyekscerpowane z rękopisu prologu z XIV w.

W swoim wystąpieniu Mihaj Radan (Timiszoara) *Дијалекатска лексика и реконструкција некадашњег предмиграционог дијалекатског стања (на примерима лексике карашевских, призренско-тимочких и косовско-ресавским говорима)* (*Leksyka dialektalna i rekonstrukcja dawnego przedmigracyjnego stanu dialektu (na przykładzie leksyki gwar karaszewskich, przyreńsko-timoczkich i kosowsko-resawskich)*) podkreślił znaczenie leksyki dialektalnej dla rekonstrukcji dawnego przedmigracyjnego stanu wschodniego i, częściowo, centralnego ekawskiego (serbskiego) dialektu sztokawskiego.

Nadežda Jović (Nisz) zaprezentowała w swoim wystąpieniu *О концепцију тематског речника „Хилendarског медицинског кодекса“* (*O koncepcji słownika tematycznego Chilendarskiego Kodeksu Medycznego*) koncepcję powstania słownika tematycznego do XVI-wiecznego odpisu *Chilendarskiego Kodeksu Medycznego*, zawierającego nazwy chorób, części ciała ludzkiego, stanów psychicznych, zwierząt i roślin oraz leksykę meteorologiczną, w którym leksemy zostały rozpatrzone z perspektywy historycznej w zestawieniu ze swoimi odpowiednikami w słownikach dialektologicznych południowo-wschodniej Serbii i słownikami języka serbskiego.

Irena Cvetković Teofilović (Nisz) przedstawiła w wystąpieniu *Макроструктура „Речника славеносрпског језика“* (*Makrostruktura „Słownika języka słowianoserbskiego“*) projekt stworzenia słownika słowianoserbskiego, mówiła w szczególności o konieczności zgromadzenia odpowiedniego materiału, wyborze jednostek leksykalnych i sprecyzowaniu jego makro i mikro struktury, co będzie stanowiło znaczny wkład w badania naukowe w zakresie leksykografii historycznej.

W swoim referacie *Лексикографска обрада партиципа у „Речнику славеносрпског језика”* (*Leksykograficzne opracowanie imiesłówów w „Słowniku języka słowianoserbskiego”*) Jelena Stošić (Nisz) podjęła próbę odpowiedzi na pytanie – jaka jest specyfika fonetyczna, morfologiczna, składniowa i semantyczna imiesłówów w języku staro-cerkiewno-słowiańskim i jak przebiega redukcja tego systemu w języku serbskim do XVIII w.

Miliana-Radmila Uskatu (Timiszoara) w referacie *О карашевском обреду и терминологију крштења* (*O karaszewskim obrzędzie i terminologii chrztu*) dokonała analizy sposobu wpływu bezpośrednich kontaktów z banacką ludnością rumuńska na powstanie licznych interferencji lingwistycznych i etnograficznych, które odzwierciedlone zostały w karaszewskim obrzędzie chrztu i jego specyficznej terminologii.

Milica Mimović (Kragujewac) w wystąpieniu *Прилог терминологију годишњих обичаја у Брњаку* (*Przyczynek do terminologii obyczajów całorocznych Brnjaka*) przedstawiła przegląd poszczególnych nazw, związanych z obyczajami całorocznymi w położonej w pasie pogranicznym wsi Brnjak.

W ramach konferencji został przeprowadzony okrągły stół, podczas którego prof. dr Nedeljko Bogdanović swoim wystąpieniem *Отворена питања израде дијалекатских речника* (*Pytania otwarte wokół słowników dialektologicznych*), w którym mówił o niektórych podstawowych problemach leksykografii dialektologicznej, otworzył wśród uczestników ciekawą merytoryczną dyskusję na temat jej kierunków i perspektyw rozwoju.

Konferencja w Niszu była spotkaniem dialektologów, stojącym na bardzo wysokim poziomie naukowym, doskonale zorganizowanym i przebiegającym w twórczej i zarazem miłej atmosferze.